

UDBREDELSEN AF BEGREBET ENTREPRENØRSKAB

– FRA ØKONOMISK BEGEB
TIL PÆDAGOGISERET BORGERIDEAL

■ CLARA LYNGHOLM MORTENSEN

Begrebet entreprenørskab har i de seneste årtier vundet indpas i Danmark, i særdeleshed i det danske uddannelsessystem, hvor det er blevet omsat til et pædagogiseret borgerideal. Hvor begrebet entreprenørskab for 30 år siden ikke var til at spore i dansk uddannelsespolitik, blev det i slutningen af 00'erne allestedsnærværende i strategier for fremtidig dansk uddannelsespolitik. Den underliggende logik var, at entreprenørskab kunne læres og derfor skulle læres af *alle* borgere. Entreprenørskab skulle derfor udrulles i hele det danske uddannelsessystem, som det bl.a. fremgik af det tværministerielle policydokument *Strategi for uddannelse i entreprenørskab* fra 2009: "Entreprenørskab skal på skemaet i folkeskolen og ungdomsuddannelserne, og det skal ind i studieplanerne på de videregående uddannelser."¹

De omfattende reformer og nye strategier, der i de sidste årtier har præget uddannelsessystemet, kobles i den akademiske debat sammen med konkurrencestatens indtog, forstået som overgangen til en statsform, hvis politiske imperativ og legitimitet beror på at mobilisere og optimere statens konkurrenceevne og dermed sikre Danmarks fremtidige vækst.² Nærværende artikel skriver sig ind i og bidrager til den danske konkurrencestatslitteratur,³ som for alvor begyndte at vokse efter Ove K. Pedersens udgivelse af *Konkurrencestaten* i 2011, ved at undersøge empirisk, hvordan entreprenørskab blev det altdominerende begreb inden for dansk uddannelsespolitik. Herigennem vil artiklen give en dybere forståelse af de transnationale dynamikker og nationale udviklinger, som har drevet og ændret vores samfund i de seneste årtier.

---

1 En stor tak til lektor Niklas Olsen og postdoc Jacob Jensen, begge ansat ved Saxo Institutttet, Københavns Universitet, for uundværlig sparring under udarbejdelsen af artiklen. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling m.fl.: *Strategi for Uddannelse i Entrepreneørskab*, 5.

2 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 366; Pedersen: *Konkurrencestaten*, 12.

3 Se f.eks. Illeris (red.): *Læring i konkurrencestaten*; Andersen og Pedersen (red.): *Konkurrencestaten og dens kritikere*; Petersen: *Fra Luther til Konkurrencestaten*; Rasmussen: *Konkurrencestatsministeren*.

Ved at spore entreprenørbegrebets brug og udvikling på tværs af forskellige akademiske discipliner og i forskelligartet kildemateriale vil følgende spørgsmål blive søgt besvaret: *Hvor kommer begrebet entreprenørskab fra? Hvornår, af hvem og hvordan er det blevet udbredt i Danmark? Hvilke politiske forventninger har der været til entreprenørskabsbegrebet, og hvorfor blev begrebet udbredt i det danske uddannelsessystem?*

Artiklen præsenterer tre overordnede argumenter vedrørende udbredelsen af entreprenørskab i Danmark. Det første argument lyder, at det var de akademiske discipliner, i særdeleshed indenfor økonomisk teori og management-business, og de transnationale organisationer, Verdensbanken, The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) og Europa-Kommissionen, der formidlede og udbredte begrebet, og en specifik forståelse heraf, til Danmark. Det andet argument er, at de transnationale organisationer, de danske tænketanke og konsulentvirksomheder etablerede et pres på den danske regering, der medvirkede til at sætte entreprenørskab på den uddannelsespolitiske dagsorden. Det tredje argument er, at entreprenørskab blev udbredt i det danske uddannelsessystem, fordi begrebet indkapsler og fremmer et borgerideal, der imødekommer konkurrencestatens imperativ om vækst.

ENTREPRENØRSKABSBEGREBETS UDBREDELSE – EN USKREVET HISTORIE

Udbredelsen af begrebet entreprenørskab i Danmark og det politiske fokus på implementeringen af entreprenørskab i uddannelsessystemet er et uudforsket felt i dansk historieforskning. Nærværende artikels formål er at bidrage til at udfylde dette forskningsmæssige hul og vise, at historien om udbredelsen af begrebet entreprenørskab ligeledes tilbyder viden om, hvordan vores samfund har ændret sig i de seneste årtier.

Den danske litteratur om konkurrencestaten

Den akademiske debat om konkurrencestaten begyndte for alvor i Danmark efter Ove K. Pedersens publicering af *Konkurrencestaten* (2011).⁴ Herefter tilførte flere forskere såvel som meningsdannere debatten både deskriptive og normative indspark. Få af bidragene har imidlertid empirisk analyseret udbredelsen af begrebet entreprenørskab. Pedersen argumenterer for, at konkurrencestatens logikker udspillede sig tydeligst i uddannelsessystemet, hvor ”den opportunistiske personlighed” angiveligt var idealet.⁵ Pedersen kobler ikke udbredelsen af entreprenørskab sammen med den opportunistiske person, selvom det af ham identificerede ideal tydeligt vækker genklang heraf. Hertil skal tilføjes, at Pedersens

4 Begrebet konkurrencestat har indgået i internationale analyser af samfundets udvikling siden slutningen af 1990’erne, se f.eks. Cerny: ”Paradoxes of the Competition State”; Hirsch: *Der nationale Wettbewerbsstaat*.

5 Pedersen: *Konkurrencestaten*, 170, 188.

empiriske belæg for, at den danske konkurrencestat abonnerer på den opportunistiske personlighedstype, er yderst begrænset.⁶

Indenfor det pædagogiske felt kan der identificeres flere bidrag, der ud fra et klassisk dannelsesperspektiv, har undersøgt og problematiseret konkurrencestatens menneskesyn og implikationerne heraf.⁷ Et af disse bidrag er værket *Pædagogikkens Idéhistorie* (2017), hvori Jens Erik Kristensen, Ove Korsgaard og Hans Siggaard Jensen kommenterer på udbredelsen af entreprenørskab såvel som en række andre begrebers indtog i uddannelsessystemet. Forfatterne peger på, at entreprenørskabsbegrebet, som de identificerer som værende udbredt som en del af Chicago-skolens økonomer Theodore W. Schultz og Gary S. Beckers teori om humankapital, fik tildelt uddannelsespolitisk opmærksomhed i takt med et øget politisk fokus på optimering af Danmarks konkurrenceevne.⁸ Dette argument fremfører forfatterne på baggrund af uddannelsespolitiske rapporter fra de transnationale organisationer, som forfatterne argumenterer for, har været toneangivende i formuleringen af dansk uddannelsespolitik.⁹ Dette spor vil nærværende artikel følge for at undersøge begrebets vej til Danmark. Samtidig vil artiklen brede den analytiske optik ud, gå mere empirisk til værks og undersøge sammenhængen mellem begrebets udbredelse og Danmarks omstilling til en konkurrencestat.

Den internationale litteratur om entreprenørskabsbegrebet

Den begrænsede mængde internationale litteratur, der har undersøgt entreprenørskabsbegrebet historisk, kan overordnet deles i to felter: Det ene felt undersøger begrebets skiftende definitioner, mens det andet felt, oftest ud fra en kritisk tilgang inspireret af Michel Foucault, søger at forklare de bagvedliggende mekanismer ved begrebets udvikling og popularitet.

I det deskriptive felt fremstår Robert Hébert og Albert Links værk *A History of Entrepreneurship* (2009) som ét af de mest omfattende og detaljerede bidrag. Hébert og Link, som fokuserer på begrebets udvikling og betydning i økonomisk litteratur, beskriver, hvordan moderne idéer om entreprenørskab oftest spores tilbage til den irsk-franske økonom Richard Cantillon i det tidlige 1800-tallet, hvorefter begrebet blev behandlet af lang række økonomer verden over.¹⁰ Hébert og Link fremhæver, at den østrigske økonom Joseph Schumpeters definition af entreprenørskab i værket *Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung* fra 1911 var afgørende for begrebets udbredelse og lagde kimen til adskillige senere definitio-

6 Pedersen: *Konkurrencestaten*, 169-203.

7 Se f.eks. Lund: "The Enterprising Self"; Iversen: "Nyt dannelsesideal i kølvandet på entreprenørskabsparadigmet".

8 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 360, 377, 379.

9 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 361.

10 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 5-7.

ner af begrebet på tværs af de mange forskellige discipliner, der beskæftiger sig med entreprenørskab.¹¹

Schumpeter definerede entreprenøren som en innovator, der igennem nye kombinationer i produktionen genererer økonomisk udvikling.¹² Ifølge Schumpeter er entreprenørskab drivkraften i økonomien og udspiller sig som en tidsbegrænset handling, der som "kreativ destruktion" skaber uligevægt på markedet og dermed sikrer økonomisk udvikling.¹³ I økonomi-teoretisk forstand lancerede Schumpeter sit argument om, at uligevægt på markedet skaber udvikling som en kritik af den neoklassiske økonomis fokus på markedet som statisk og i ligevægt.¹⁴

Hébert og Link viser desuden, at økonomerne Ludwig von Mises og Israel Kirzner, der ligesom Schumpeter tilhørte den østrigske skole, redefinerede begrebet på indflydelsesrige måder.¹⁵ Mises og Kirzner fastholdt begge, at entreprenørskab er afgørende for økonomien, men anfægtede Schumpeters forståelse af entreprenørskab som en tidsbegrænset handling.¹⁶ Mises argumenterede i stedet for, at alle individer altid er entreprenører.¹⁷ Det omsatte Kirzner, Mises elev, til, at entreprenørskab er den menneskelige egenskab at være opportunistisk, opmærksom og reaktionsparat i forhold til profitmaksimerende muligheder – en egenskab, som mennesket, ifølge Kirzner, enten besidder eller ikke besidder.¹⁸

Mises og Kirzners forståelse af entreprenørskab som en konstant tilstedeværende menneskelig egenskab har været genstandsfelt for en del af den senere samfundskritiske forskning, der er inspireret af Foucaults forelæsningsrække ved Collège de France i 1979, som gengives i *The Birth of Biopolitics* (2008). I sine analyser af neoliberalismens tankemæssige systemer beskrev Foucault, med særligt fokus på Chicago-økonomen Becker, entreprenørskab som en specifik neoliberal forståelse af *homo economicus*.¹⁹ Forstået på den måde at hvert individ bliver entreprenør for sig selv i evig konkurrence med andre individer om at fin-

---

11 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 67; Dardot og Laval: *The New Way of the World*, 117; Marttila: *The Culture of Enterprise in Neoliberalism*, 9; Kristensen: "Viljen til innovation", 58; Hoppe: "The Entrepreneurship Concept", 96; Langergaard: "Entreprenøren som figur under neoliberalismen", 162; Kristensen og Voxted (red.): "Indledning", 10.

12 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 72; Langergaard: "Entreprenøren som figur under neoliberalismen", 162.

13 Schumpeter: *The Theory of Economic Development*, 75, 78; Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 69, 72.

14 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 67; Nielsen m.fl.: *Entrepreneørskab i teori og praksis*, 36.

15 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 84-89.

16 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 84-89; Mises: *Human Action*, 249.

17 Mises: *Human Action*, 253.

18 Kirzner: *Competition and Entrepreneurship*, 14-15; Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 86-89.

19 Foucault: *The Birth of Biopolitics*, 226.

de og udnytte profitmuligheder.²⁰ I forlængelse heraf argumenterer Pierre Dardot og Christian Laval i *New Way of the World: On Neo-Liberal Society* (2013) for, at Mises og Kirzners forståelse af entreprenørskab repræsenterer en subjektivering af markedet, hvormed entreprenørskab tager form af en neoliberalistisk *self-government*, der styrkes og formes af markedsøkonomien.²¹ Nærværende artikel foretager ikke en kritisk foucauldiansk analyse, men henter forståelse i den kritiske litteraturs indsigter om sammenhængen mellem entreprenørskab og neoliberalisme, da neoliberalismen forstås som det bærende idékompleks bag konkurrencestatens logikker.²²

Idéhistorikeren Angus Burgin henter ligeledes indsigter i den kritiske litteratur i sit antologi-bidrag 'The Reinvention of Entrepreneurship' fra 2018, som undersøger entreprenørskabsbegrebets popularitet i sidste halvdel af det 20. århundrede.²³ Burgin finder, ligesom Dardot og Laval, at den amerikanske management-guru, Peter Drucker, har spillet en afgørende rolle i at "demokratisere" begrebet gennem management-litteraturen.²⁴ Drucker forstod, i tråd med Mises og Kirzner, entreprenørskab som evnen til at udnytte de muligheder, som forandring skaber. Men Drucker adskilte sig fra de tidligere økonomiske definitioner ved at argumentere for, at management var afgørende for at skabe et entreprenørielt samfund, hvor en *spirit of enterprise* ville være allestedsnærværende.²⁵ Druckers brug af begrebet skal, ifølge Burgin, forstås i lyset af den stigende automatisering, der ændrede det amerikanske arbejdsmarked.²⁶

Omstillingen i det amerikanske samfund var, ifølge Burgin, ligeledes årsag til, at Chicago-økonomen Schultz inkorporerede entreprenørskab i sin neoklassiske teori om humankapital.²⁷ Hos både Burgin, Hébert og Link bliver Schultz' forståelse af begrebet tilskrevet betydning for senere forståelser, idet Schultz, ligesom Drucker, udvidede begrebet til også at gælde aktiviteter udenfor markedet, hvormed enhver, både husmødre og studenter, der kan øge sin humankapital, kunne betegnes som entreprenører.²⁸ Schultz dokumenterede empirisk, at uddannelse kan øge personers entreprenørskab – her forstået som evnen til at forstå og rea-

---

20 Foucault: *The Birth of Biopolitics*, 226; Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 165.

21 Dardot og Laval: *The New Way of the World*, 106-107, 111.

22 Se f.eks. Pedersen: *Konkurrencestaten*, 19-31.

23 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 164-165.

24 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 174; Dardot og Laval: *The New Way of the World*, 118-119.

25 Drucker: *Innovation and Entrepreneurship*, 33; Dardot og Laval, *The New Way of the World*, 118-119.

26 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 173-74.

27 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 174; Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 82.

28 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 174; Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 81-82.

gere på uligevægt i markedet.²⁹ Burgin peger på, at begrebet herefter blev opsamlet af den social-psykologiske disciplin i 1960'erne.³⁰ Det skete i kølvandet på, at psykologen David McClelland i bogen *The Achieving Society* (1961), med udgangspunkt i behavioristisk teori, undersøgte, hvordan entreprenørskab, forstået som en bestemt type opførsel, påvirkede økonomisk vækst.³¹ Ligesom Burgin vil nærværende artikel analysere begrebets udbredelse på tværs af forskellige vidensfærer, dog med et empirisk fokus på Danmark og det danske uddannelsessystem.

En empirisk undersøgelse af entreprenørskabets udbredelse

Nærværende artikels hovedfokus er på begrebet entreprenørskab og begrebets bevægelse fra at være et rent økonomisk-teoretisk begreb til at blive et buzzword i dansk uddannelsespolitik. Begrebet entreprenørskab hænger dog uløseligt sammen med begrebet entreprenør, der siden starten af 1800-tallet er blevet anvendt i det danske sprog til at beskrive en person, der udfører bygge- og anlægsarbejde.³² Siden er begrebet blevet tillagt flere forskellige betydninger, hvoraf nogle af disse betydninger kondenseres og indfanges af entreprenørskabetsbegrebet, hvis nylige popularitet kobles sammen med "den lærings- og kompetencepolitiske vending" i uddannelsessystemet, der for alvor tog form i 1990'erne.³³ I kontrast til begrebet entreprenør gør entreprenørskabetsbegrebets relativt nylige sproglige indtræden det muligt at følge udbredelsen tæt i et empirisk tidligt afgrænset kildemateriale, hvormed artiklens fokus kan rettes mod begrebets indtog i dansk uddannelsespolitik.³⁴

Til at undersøge begrebets udbredelse anvendes et forskelligartet kildemateriale, der overordnet kan grupperes i fire kildetyper: 1) videnskabelig primærlitteratur, 2) rapporter fra transnationale organisationer, 3) policydokumenter fra danske ministerier og styrelser og 4) danske avisartikler.

Kilderne er identificeret gennem den førømtalte forskningslitteratur samt ved søgning i relevante databaser. Ambitionen har været at udvælge de kilder, der tidligt har anvendt begrebet entreprenørskab samt lokalisere de transnationale

29 Schultz: "The Value of the Ability to Deal with Disequilibria", 843.

30 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 175.

31 McClelland: *The Achieving Society*; Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 175; Carlsson m.fl.: "The evolving domain of entrepreneurship research", 918.

32 *Fyens Stifts Kongelig allene privilegerede Adresse-Avis og Avertissements-Tidende* 9.1.1810; Christensen: *Entrepreneurship i videnssamfundet*, 21.

33 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 360; Der findes en større mængde litteratur, der undersøger overgangen til kompetencetænkning i Danmark, se f.eks. Kristensen og Hermann: "Kompetenceudvikling"; Sarauw: *Kompetencebegrebet og andre stilelvelser*; Hermann: *Et diagnostisk landkort over kompetenceudvikling og læring*.

34 En empirisk sporing af udbredelsen og udviklingen af begrebet entreprenør vil indebære et yderst omfattende kildemateriale, som det ikke var hensigtsmæssigt at forfølge her, da en sådan undersøgelse ville føre i andre retninger end historien om entreprenørskab, som der fokuseres på i denne artikel.

og nationale rapporter og policydokumenter, som har anvendt begrebet i en uddannelsespolitisk sammenhæng. Avisartiklerne inddrages for at opnå en bredere forståelse af, hvornår og af hvem begrebet blev udbredt i Danmark. Dette bevirker, at det er muligt at skitsere en udbredelsesproces med bestemte faser, idet kilderne tilsammen giver et bredt og detaljeret indblik i, hvordan begrebet er blevet udviklet og udbredt i forskellige videnssfærer. Dermed bliver artiklen i stand til at illustrere begrebets bevægelse fra forskellige akademiske discipliner til de transnationale organisationer og til dansk uddannelsespolitik. Til at undersøge begrebets indholdsmæssige udvikling anvendes de udledte historiske definitioner som heuristiske værktøjer i analysen, definitionerne ses derfor opsummeret nedenfor i figur 1.

Entreprenørskab	Schumpeter	Mises	Kirzner	Drucker	Schultz	McClelland
Hvad er det?	En innovativ handling	En beskrivelse af alle aktører i en økonomi	En menneskelig egenskab	En evne, der stykres gennem management	En evne, der styrkes gennem uddannelse	En psykologisk egenskab
Hvem gælder det?	Handlingens mand	Aktører i en økonomi	Personer der besidder egenskaben	Alle kan være det	Alle kan lære det	Personer med en bestemt opførsel

Figur 1: Oversigt over forskelle og ligheder i de gennemgåede definitioner af entreprenørskab.

Begrebet entreprenørskab anvendes og udbredes af de transnationale organisationer i globaliseringens tidsalder

Som det fremgår af forskningsoversigten, udviklede entreprenørskab som begreb sig fra den økonomiske disciplin, mens Druckers "demokratisering" af begrebet via management-litteraturen fra starten af 1950'erne og McClellands psykologiske studier i 1960'erne bevirkede, at begrebet begyndte at blive opsamlet af andre akademiske discipliner. I løbet af 1980'erne og 1990'erne kan der spores en stigende akademisk opmærksomhed på begrebet, hvilket bl.a. etableringen af en række tværdisciplinære tidsskrifter med fokus på entreprenørskab afspejler.³⁵ I samme periode vandt begrebet terræn udenfor de akademiske kredse, idet de transnationale organisationer begyndte at tage begrebet til sig.

Perioden omkring 1980-1990'erne, hvor begrebet blev opsamlet af de transnationale organisationer, karakteriseres i forskningslitteraturen som betydnings-

35 Carlsson m.fl.: "The Evolving Domain of Entrepreneurship Research", 920.

fuld for udbredelsen af neoliberalismen og konkurrencestatslige logikker.³⁶ Sovjetunionens sammenbrud i 1989 indvarslede angiveligt en ny globaløkonomisk verdensorden, hvor neoliberalismen, i kølvandet på den økonomiske krise i midten af 1970'erne, opnåede fornyet popularitet og blev periodens dominerende idékompleks.³⁷ Neoliberalisme forstås i nærværende artikel som værende kendetegnet ved ambitionen om at bruge staten til at udbrede konkurrencepolitikken til alle dele af vores private og politiske liv.³⁸ Det var således i en periode kendetegnet af øget globalisering og neoliberale idéer, at entreprenørskabsbegrebet første gang blev anvendt af de transnationale organisationer.

I slutningen af 1980'erne blev begrebet entreprenørskab anvendt i en rapport fra OECD's Centre for Educational Research and Innovation (CERI). OECD og dets forgænger, Organization for European Economic Co-operation (OECE), der blev oprettet med et rent økonomisk-politisk fokus, formåede med CERI, som blev etableret i 1968, at blive en toneangivende idéformidler, der i de efterfølgende årtier spillede en afgørende rolle i at forme medlemslandenes uddannelsespolitik.³⁹ I rapporten *Towards an 'Enterprising' Culture* fra 1989 blev det forslået, at "enterprise learning" skulle implementeres i medlemslandenes uddannelsessystemer ved at indføre en ny pædagogisk praksis samt ændre undervisningsmetoderne for derved at sikre, at eleverne udviklede "entrepreneurial skills".⁴⁰ OECD forventede, at entreprenørskab og "being enterprising" ville afhjælpe medlemslandenes omstilling til et arbejdsmarked i konstant forandring.⁴¹ OECD's forståelse, af entreprenørskab som evner, der kan styrkes gennem uddannelse, flugtede således overordnet med Schultz' definition af entreprenørskab og humankapitalteorien.⁴²

I samme periode indgik entreprenørskabsbegrebet ligeledes i Verdensbankens rapport, *World Development Report: The Challenge of Development* fra 1991,

---

36 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 359-367; Pedersen: *Konkurrencestaten*, 46-51; Olssen og Peters: "Neoliberalism, Higher Education and the Knowledge Economy", 313-314.

37 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 364-365; Pedersen: "Konkurrencestaten og dens uddannelsespolitik", 17; Pedersen: *Konkurrencestaten*, 22; Neoliberalismen opstod som politisk ideologi og bevægelse i mellemkrigstiden og blev i år 1947 institutionaliseret i det såkaldte *Mont Pélerin Society*. Siden har neoliberalismen delt sig i forskellige grene og er i dag et pluralt fænomen, se Olsen: "The Mont Pélerin Society", 2.

38 Olsen: "The Mont Pélerin Society", 2; Jensen og Olsen: "Hvad er neoliberalisme?".

39 Centeno: "The Birth of the OECD's Education Policy Area", 64-65; Schmelzer: *The Hegemony of Growth*, 207; Ydesen: *The OECD's Historical Rise in Education*; Ydesen og Andreasen: "Koblinger mellem økonomi og uddannelse"; Marcussen: *OECD og Idéspillet*.

40 OECD: *Towards an 'Enterprising' Culture*, 1, 7, 8.

41 OECD: *Towards an 'Enterprising' Culture*, 1, 5, 8; Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 370.

42 OECD: *Towards an 'Enterprising' Culture*, 1, 37; Hoppe: "Policy and Entrepreneurship Education", 17.

hvor fokus var på de makroøkonomiske vilkår for økonomisk vækst.⁴³ I rapporten blev forståelsen af, at staters vækst og udvikling afhænger af entreprenørskab ekspliciteret: "(...) the key to rapid development is the entrepreneur. Governments need to serve enterprise, large and small, not supplant it."⁴⁴ Rapportens opfattelse af entreprenører læner sig op af de østrigske økonomers forståelse af begrebet ved at fremhæve innovative handlinger og risikovillighed som særlige kendetegn.⁴⁵

Rapporten fra Verdensbanken fulgte i OECD's fodspor ved at understrege, at uddannelse har en positiv effekt på entreprenørskab.⁴⁶ At Verdensbanken, ligesom OECD, byggede på Schultz' forståelse, ekspliciteres i Verdensbankens rapport *Priorities and Strategies for Education* fra 1995, hvor der blev refereret direkte til Schultz' humankapital-teori.⁴⁷ Schultz' forståelse gik ligeledes igen i OECD's rapport *Life Long Learning for All* fra 1996, hvor tesen lød, at uddannelse kan forbedre elevernes entreprenørielle evner.⁴⁸ Entreprenørskab blev således hos OECD og Verdensbanken forstået som en vækstskabende evne, der kunne fremdyrkes gennem uddannelse.

I rapporten *Fostering Entrepreneurship* fra 1998 blev det tydeligt, at entreprenørskab i slutningen af 1990'erne var et helt centralt begreb i OECD's dagsorden om øget vækst:

Entrepreneurship is central to the functioning of market economies. Entrepreneurs are agents of change and growth in a market economy and they can act to accelerate the generation, dissemination and application of innovative ideas. (...) Entrepreneurs not only seek out and identify potentially profitable economic opportunities but are also willing to take risks to see if their hunches are right.⁴⁹

OECD's definition betonedede entreprenørens opportunistiske rolle, hvilket vækker genklang af Kirzners forståelse af begrebet. I rapporten beskrev OECD, at det er vigtigt at skabe en kultur, der anerkender risiko og accepterer individuel fortjeneste heraf.⁵⁰

På baggrund af rapporterne tegner der sig et billede af, at den grundlæggende forståelse af begrebet hvilede på de østrigske økonomers definitioner, hvor den innovative handlen blev vægtet i kombination med en risikovillig opportunistisk adfærd. I tillæg hertil blev Schultz' humankapital-teori inkorporeret i rap-

---

43 Verdensbanken: *World Development Report*, 1, 7, 69.

44 Verdensbanken: *World Development Report*, 70.

45 Verdensbanken: *World Development Report*, 57.

46 Verdensbanken: *World Development Report*, 57.

47 Verdensbanken: *Priorities and Strategies for Education*, 27, 99.

48 OECD: *Life Long Learning for All*, 100.

49 OECD: *Fostering Entrepreneurship*, 11.

50 OECD: *Fostering Entrepreneurship*, 13.

porterne, når begrebet blev oversat til konkrete politiske tiltag og anbefalinger, idet uddannelse blev fremhævet som nøglen til øget entreprenørskab. Gennemgående for rapporterne er, at rationalet bag implementeringen af entreprenørskab i uddannelsessystemet var forventningen om, at markedsøkonomien bevægede sig mod en vidensøkonomi. Denne logik blev udpenslet med OECD's rapport *The Knowledge-Based Economy* fra 1996, hvor den overordnede konklusion lød, at fremtidens vækst afhang af nationalstaternes uddannelsesniveau.⁵¹

OECD's rapport talte direkte ind i det konkurrencestatslige narrativ om, at nationer i fremtiden ville konkurrere indbyrdes i et konstant vækstkapløb.⁵² Historikeren Matthias Schmelzer har i *The Hegemony of Growth* (2016) påvist, hvordan OECD allerede fra 1960'erne spillede en betydningsfuld rolle i at udbrede Schultz' humankapital-teori som led i at få medlemsstaterne til at optimere deres vækst.⁵³ Ved at abonnere på humankapital-teorien havde OECD allerede gødet grunden for, at entreprenørskab kunne blive udbredt som redskabet til at generere vækst i fremtidens vidensøkonomi. Entreprenørskab blev for OECD og Verdensbanken et middel til at nå organisationernes mål om øget vækst.

I løbet af 00'erne kunne denne forståelse af begrebet ligeledes identificeres i EU-Kommissionen, der med den såkaldte Oslo-agenda i 2006 satte fokus på, hvordan EU-landene i praksis kunne øge og stimulere entreprenørskab.⁵⁴ Anbefalingen lød, at undervisning i entreprenørskab skulle implementeres i uddannelsessystemerne i hele EU.⁵⁵ Denne forståelse minder om Druckers anbefaling om, at management af entreprenører er afgørende for virksomhedernes konkurrenceevne i en tidsalder, hvor forandring er normen.⁵⁶ EU-Kommissionen gjorde det til uddannelsessystemernes opgave at sikre management af entreprenørskab.

Det ledte til, at entreprenørskab i oversættelsen fra økonomisk teori til de transnationale organisationer gik fra at beskrive en specifik økonomisk handling i et begrænset tidsrum, som Schumpeter argumenterede for, til mere diffust at beskrive en række evner, der kunne og skulle læres af alle. Denne forståelse af begrebet følger Schultz' humankapital-teori samt Druckers forvaltningsfokus, hvilket giver en indikation af de omtalte organisationers opfattelser af og visioner for samfundet.

Opsummeret spillede de transnationale organisationer således en væsentlig rolle i at udbrede en specifik forståelse af begrebet. Forståelsen af entreprenørskab som vækstskabende evner, der kan styrkes og forvaltes gennem uddannelse,

---

51 OECD: *The Knowledge-Based Economy*, 14; Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 369.

52 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 365.

53 Schmelzer: *The Hegemony of Growth*, 203-205.

54 EU-Kommissionen: "Entrepreneurship Education in Europe", 5.

55 EU-Kommissionen: "Entrepreneurship Education in Europe", 5; Robinson og Blenker: "Tensions between Rhetoric and Practice in Entrepreneurship Education", 80.

56 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 173-174.

kunne allerede spores hos OECD i 1989 og blev forstærket op igennem 1990'erne af Verdensbankens brug af begrebet og senest EU-Kommissionen. Dette leder til denne artikels argument om, at de transnationale organisationer var afgørende i at udbrede og fremme en specifik forståelse af begrebet i organisationernes medlemslande, heriblandt Danmark. I flere af de førnævnte rapporter og i nyere rapporter pegede de transnationale organisationer eksplicit på, at Danmark i langt højere grad skulle fremme entreprenørskab, hvis landet skulle klare den førnævnte omstilling til en vidensøkonomi og forsat sikre vækst.

Kritikken kan f.eks. ses i rapporten fra Verdensbanken fra 1991, som beskrev, hvordan Danmark i årtierne efter Anden Verdenskrig regulerede kapitalmarkedet og udvidede den offentlige sektor i sådan en grad, at entreprenørskab har haft svære vilkår.⁵⁷ I 1999 begyndte Global Entrepreneurship Monitor (GEM), en international monitorering af entreprenørskab, hvor Danmark blev placeret i gruppen for lavt niveau af iværksætteri.⁵⁸ OECD udgav i år 2000 *Regulatory Reform Review*, der pegede på en række økonomiske barrierer, der vanskeliggjorde entreprenørskab i Danmark.⁵⁹ I 2002 modtog Danmark en advarsel fra OECD om, at Danmarks vækst kunne blive reduceret på grund af manglende entreprenørskab.⁶⁰

Udover at udbrede begrebet var de transnationale organisationer altså aktive i forhold til at fremhæve og kritisere, når Danmark ikke levede op til anbefalingerne. Den kritik, der blev rettet mod Danmark, antages at have sat entreprenørskab på den uddannelsespolitiske dagsorden. Men hvornår, af hvem og hvordan entreprenørskabsbegrebet kom til Danmark og det danske uddannelsessystem undersøges i næste analysedel.

ENTREPRENØRSKABSBEGREBET UDBREDES I DANMARK

Ligesom det var tilfældet internationalt, var det i Danmark indenfor den økonomiske disciplin, at brugen af begrebet entreprenørskab først kan identificeres, hvor den første brug af begrebet kan spores tilbage til år 1988, mens danske økonomer i de efterfølgende år skrev artikler og værker om entreprenørskabsbegrebet.⁶¹ Begrebet var således i slutningen af 1980'erne en del af den økonomiske disciplin i Danmark. Det tyder på, at der på tværs af Atlanten har været en oversættelsesproces, hvor de danske økonomer med flere årtiers forsinkelse tog den økonomiske teori til sig fra bl.a. Chicago-skolen og ikke mindst fra den østrig-

57 Verdensbanken: *World Development Report*, 36.

58 Global Entrepreneurship Monitor: *National vurdering af iværksætteraktivitet*, 6.

59 OECD: *OECD Reviews of Regulatory Reform*, 61-62.

60 TV2 29.4.2002: "OECD: Danmark risikerer lavvækst".

61 Se f.eks. Elkjær: "Entreprenøren og foretageren i økonomisk teori"; Kjeldsen: *Bidrag til udvikling af en egentlig entrepreneurteori*; Petersen "Plan og marked"; Elkjær: 'Entreprenørbegrebet'.

ske tradition, hvis teoretikere var tilknyttet amerikanske universiteter og bosat i USA.⁶²

I samme periode begyndte andre videnssfærer at tage begrebet til sig. Især de danske handelshøjskoler spillede en vigtig rolle i begrebets udbredelse. I 1989 tilbød forskerne Henrik Herlau og Mette Mønsted fra Handelshøjskolen i København et iværksætterkursus, hvor deltagerne skulle oplæres i entreprenørskab.⁶³ Selvom kurset først blev afholdt 42 år efter, at det første kursus i entreprenørskab blev afholdt på Harvard Business School i år 1947, illustrerer eksemplet, at handelshøjskolerne allerede i slutningen af 1980'erne var med til at udbrede begrebet i Danmark.⁶⁴

Handelshøjskolerne fortsatte i løbet af 1990'erne og 00'erne med at udbyde kurser i entreprenørskab, og fra midten af 1990'erne begyndte der at blive undervist i entreprenørskab på landets resterende universiteter.⁶⁵ Siden er omfanget af undervisning i entreprenørskab steget massivt, idet der i studieåret 2011/2012 blev udbudt 224 kurser i entreprenørskab på danske universiteter.⁶⁶ Det var især Syddansk Universitet og Copenhagen Business School, der bidrog til at udbrede begrebet gennem adskillige kurser omhandlende entreprenørskab.⁶⁷

Handelshøjskolernes business- og management fokus på entreprenørskab anvendte en forståelse af begrebet inspireret af Drucker, og medførte – ligesom det var tilfældet i USA – et stigende fokus på entreprenørskab og en stor mængde litteratur, der oversatte indsigterne fra den økonomiske teori til praksisorienteret guidelines i entreprenørskab.⁶⁸ Denne type litteratur kan spores tilbage til 1995, hvor Herlau sammen med Helge Tetzschner udgav *Fra jobtager til jobmager*, hvis titel sigende beskriver budskabet i denne bølge af litteratur. Med henvisning til Druckers forståelse definerede Herlau og Tetzschner begrebet som en ledelsesorienteret proces, der bygger på en erhvervsmæssig innovation.⁶⁹

Opsummerende har entreprenørskab som begreb indgået i forskellige videnssfærer i Danmark siden slutningen af 1980'erne, hvor danske akademikere i økonomisk teori begyndte at anvende og udbrede begrebet. Fra starten af 1990'erne tog den danske business- og management videnssfære og delvist universiteterne

---

62 Hébert og Link: *A History of Entrepreneurship*, 84.

63 *Politiken* 19.8.1989: "Slut med kluntede råd til opfindere".

64 Carlsson m.fl.: "The Evolving Domain of Entrepreneurship Research", 917.

65 *MetroXpress* 16.1.2003: "Akademikere skal være selvstændige"; *Jyllands-Posten* 20.10.2000: "Navne i noter"; *Erhvervsbladet* 30.11.1999, Morten Hansen: "Revisionsfirma sponsorerer professor".

66 Fonden for Entreprenørskab: *Entreprenørskab fra ABC til ph.d.*, 103.

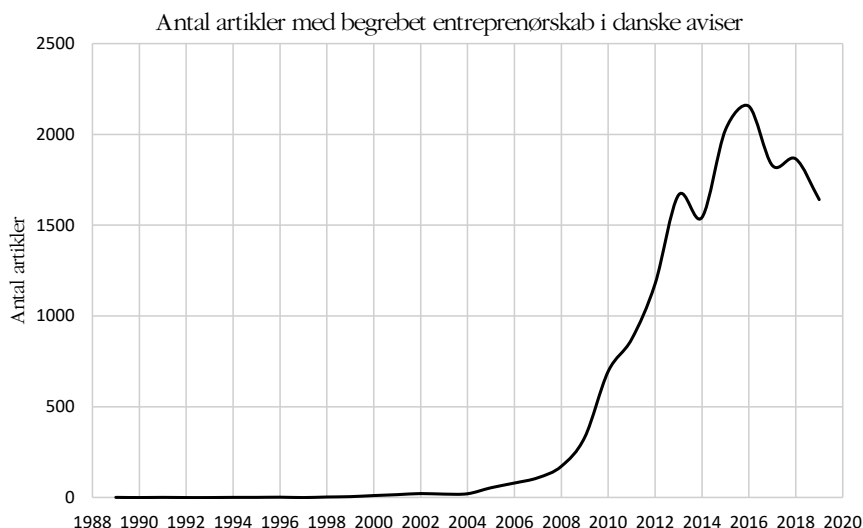
67 Fonden for Entreprenørskab: *Entreprenørskab fra ABC til ph.d.*, 98.

68 Burgin: "The Reinvention of Entrepreneurship", 175; Hoppe: "The Entrepreneurship Concept", 97; For dansk litteratur se f.eks. Philipsen: *Innovation: entreprenørskab og intraprenørskab*; Nielsen m.fl.: *Entreprenørskab i teori og praksis*; Herlau og Tetzschner: *Fra jobtager til jobmager*.

69 Herlau og Tetzschner: *Fra jobtager til jobmager*, 73.

begrebet til sig både i form af undervisning i entreprenørskab såvel som i disciplinens litteratur. Ifølge søgninger i de danske avisers brug af begrebet var det dog først i starten af 10'erne, at begrebet for alvor var udbredt i det danske sprogbrug. Nedenfor illustreres udviklingen i antallet af artikler i danske aviser, som har brugt begrebet siden den første artikel i 1989 berettede om Herlau og Mønstedes kursus.⁷⁰

Figur 2: Antallet af artikler, der anvender begrebet entreprenørskab fra 1989-2019.

Artiklerne er identificeret igennem databasen Infomedia ved en søgning på "entrepreneurship".

De danske avisartikler indikerer, at begrebet blev en del af det danske hverdags-sprog gennem en længerevarende proces. At begrebet indtil 2010'erne var forbeholdt de akademiske discipliner, og dermed ikke var en del af de danske avisers ordforråd, rejser spørgsmålet om, hvornår og hvordan entreprenørskab blev en del af den politiske dagsorden i Danmark.

ENTREPRENØRSKAB SOM POLITISK DAGSORDEN I DANMARK

I løbet af 00'erne vandt entreprenørskab større terræn i den politiske debat og i policydokumenter fra Christiansborg. Det nærtbeslægtede begreb *entreprenør* optrådte allerede i år 1996 i rapporten *Innovative iværksættere – kompetence og kapital*, der blev udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Forskningsministeriet.⁷¹ I rapporten blev en *entreprenør* beskrevet som én ud af fire idealtypiske

⁷⁰ Politiken 19.8.1989: "Slut med kluntede råd til opfindere".

⁷¹ Forskningsministeriet: *Innovative iværksættere – kompetence og kapital*.

iværksættere, der ved brug af teknologisk viden udvikler nye produkter.⁷² Det første identificerede policydokument, som anvendte begrebet entreprenørskab var *Det globale videnmarked* fra 2000, der blev udarbejdet af Danmarks Forskningsråd og beskrev et projekt, hvor: "(...) der skal oprettes uddannelsesforløb i entrepreneurship."⁷³ Den engelske stavemåde kan vidne om, at den danske pendant, entreprenørskab, ikke var fuldt udbredt i det politiske sprog ved årtusindskiftet, samt at Danmarks Forskningsråd har hentet inspiration i engelsksprogede rapporter. I dokumentet blev entreprenørskab beskrevet som en kultur, der skulle sikre Danmarks konkurrenceevne: "Formålet er at medvirke til at sikre, at danske virksomheder og forskningsinstitutioner får mulighed for at udvikle den entreprenør- og innovationskultur, som er en forudsætning for at opretholde konkurrenceevnen i såvel forskningssystemet som i erhvervslivet."⁷⁴ Dette fokus på uddannelse i entreprenørskab, såvel som forståelsen af en entreprenørkultur som et middel til at sikre Danmarks fremtidige konkurrenceevne, vækker genklag af budskabet i OECD's rapporter og ikke mindst Druckers *enterprise* ånd.⁷⁵ Den bredere og mere diffuse forståelse af begrebet, som de transnationale organisationer var med til at fremme, havde tilsyneladende også fundet vej til Danmark.

At entreprenørskabsbegrebet tidligst kan spores i et uddannelsespolitisk policydokument fra 2000 vidner om, at den danske politiske opmærksomhed således først begyndte at blive rettet mod begrebet ca. 10 år efter, at Verdensbanken første gang rettede kritik af Danmarks makroøkonomiske forhold. Den kritik, og det pres de transnationale organisationer havde skabt på de danske politikere, blev herhjemme i slutningen af 1990'erne og i løbet af 00'erne forstærket af kræfter i det danske erhvervsliv, tænketanke og konsulentvirksomheder: Kompetencerådet, der blev etableret i regi af den private tænketank Mandag Morgen, beskrev allerede i 1998, at Danmark var under pres, idet: "Overgangen fra industrisamfund til vidensamfund kræver en fundamental ny forståelse af samfundets muligheder og udfordringer – en helt ny diagnose."⁷⁶ Forventningen var, at "(...) lederskab og entrepreneurånd kommer styrket ud af dette årti. Men også, at vi har lang vej igen, før det er godt nok."⁷⁷ I år 2000 udgav konsulentvirksomheden, Rambøll Management, undersøgelsen *Frontløberlande i den nye økonomi – Benchmarking af Danmark.com*, hvor ét af rapportens 10 råd til Danmark var: "Styrk entreprenørskab og globalisering i virksomhederne."⁷⁸ Samme logik gik igen i *Den danske strategi* fra 2004 udgivet af Innovationsrådet, der erstattede

---

72 Forskningsministeriet: *Innovative iværksættere - kompetence og kapital*.

73 Danmarks Forskningsråd: *Det globale videnmarked*, 31.

74 Danmarks Forskningsråd: *Det globale videnmarked*, 30.

75 Dardot og Laval: *The New Way of the World*, 118.

76 Kompetencerådet: *Kompetencerådets rapport 1998*, forord.

77 Kompetencerådet: *Kompetencerådets rapport 1998*, 5.

78 Rambøll Management: *Frontløberlande i den nye økonomi*, 7.

Kompetencerådet hos den uafhængige tænketank Mandag Morgen.⁷⁹ I *Den danske strategi* blev det understreget, at: "Dansk entrepreneurship er svag – det vil sige evnen til at skabe nye virksomheder og få dem til at vokse."⁸⁰ I forlængelse heraf rettede Innovationsrådet ligeledes en kritik mod det danske skattesystem, der "(...) forvrider de økonomiske incitamentsstrukturer".⁸¹

Grundlæggende for kritikken var forståelsen af entreprenørskab som et redskab til at skabe vækst, hvilket ligeledes gik igen i den kritik, der blev fremført af det danske erhvervsliv, som fra midten af 00'erne meldte sig ind i debatten. Daværende formand for Dansk Erhverv, Poul-Erik Pedersen, ønskede i 2008 mere undervisning i entreprenørskab: "Entreprenørskab skal i langt højere grad være en helt grundlæggende værdi i det danske uddannelsessystem."⁸² Samme år skrev daværende undervisningsminister Bertel Haarder og direktør i Dansk Erhverv, Christian T. Ingemann, et fælles debatindlæg i *Berlingske Tidende*, hvor de argumenterede for, at entreprenørskabsundervisning skulle implementeres i folkeskolen, da de mente, at de kompetencer som entreprenørskab afføder er afgørende for fremtidens arbejdsmarked.⁸³ I indlægget beskrev de, at en ny strategi skulle sikre: "at flere unge får øjnene op for deres indre entreprenør ved at opmuntre evner som selvstændighed, kreativitet, forretningsforståelse, mod og motivation til at starte nyt."⁸⁴ Entreprenørskab blev både beskrevet som et indre personligstræk, en ånd og en værdi, hvilket illustrerer, at begrebets betydning i den danske debat var bred og diffus.

Det pres, der blev rejst fra de transnationale organisationer for at implementere entreprenørskab i uddannelsessystemet for at sikre vækst, gik igen hos de danske tænketanke og konsulentvirksomheder såvel som i den offentlige debat. Venstre og Konservative, der fra 2001, og i de efterfølgende 10 år, udgjorde Danmarks regering (VK-regeringen), gjorde kritikpunkterne til en del af deres politik gennem ambitionen om at lancere en række reformer, der skulle omstille den danske økonomi og samfund. Centralt for VK-regeringens politik var, at det blev uddannelsessystemets opgave at fremme entreprenørskab.

I regeringens policydokument *Better Education* fra 2002, udpegedes entreprenørskab som ét ud af fem indsatsområder for regeringen, hvilket blev begrundet ud fra at sikre fremtidig vækst.⁸⁵ I regeringens publikation, *Et samfund med*

79 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 373.

80 Innovationsrådet: *Den danske strategi*, 8.

81 Innovationsrådet: *Den danske strategi*, 15.

82 *Dansk Erhvervs Avis* 23.1.2008, Poul-Erik Pedersen: "Fremtidens arbejdsmarked tilhører entreprenørerne".

83 *Berlingske Tidende* 19.7.2008, Bertel Haarder og Christian T. Ingemann: "Debat: Fremtids-sikring ii: Flere skal tænke mere selv".

84 *Berlingske Tidende* 19.7.2008, Bertel Haarder og Christian T. Ingemann: "Debat: Fremtids-sikring ii: Flere skal tænke mere selv".

85 Regeringen: *Better Education*, 4.

plads til det frie initiativ, fra 2003 blev udbredelsen af "fremtidens selvstændighedskultur" skrevet sammen med en større samfundskritik.⁸⁶ I forordet opsummeres formålet med de 30 nye politiske initiativer som publikationen præsenterede: "Initiativet skal have mere plads i Danmark. Der skal være friere rammer for den enkelte. (...) Det skal være attraktivt at starte og drive egen virksomhed og investere i andre virksomheder. Hele uddannelsessystemet skal åbnes op så de unge kommer mere i kontakt med erhvervslivet."⁸⁷ At fremme iværksætterier og dermed entreprenørskab indebar for regeringen, at: "Regler og systemer, der har taget initiativet fra danskerne, skal fjernes."⁸⁸ Initiativerne flugtede med tidens neoliberale markedsliggørelse, hvor staten skulle skabe forhold, der sikrede, at borgerne kunne agere rationelt og følge økonomiske incitament. *Et samfund med plads til det frie initiativ* illustrerer, at VK-regeringens politiske omfavnelser af entreprenørskab flugtede med en bestemt politik, der stemte overens med de transnationale organisationers forståelse af entreprenørskab som vækstskabende evner, der kunne spredes i samfundet gennem uddannelsessystemet.

Som opfølgningen på regeringens publikation *Better Education* fra 2002 udgav regeringen i 2004 *Innovation, Entrepreneurship and a Culture of Independence in the Danish Education System*, der udpegede uddannelsessystemet som spydspids i optimeringen af Danmarks konkurrenceevne: "Denmark must become part of the European elite in entrepreneurship. Enterprise and innovation are essential to maintaining and improving Denmark's position in the global market and the global community. (...) The education system is central to this development."⁸⁹ I policydokumentet blev det anført, at strategiens formål var " (...) to foster a culture of entrepreneurship in the education sector".⁹⁰ Entreprenørskab blev igen beskrevet som en kultur, ligesom det var tilfældet i policydokumentet fra Danmarks Forskningsråd fra 2000, hvilket er så vag en definition, at begrebets reelle betydning er svær at indkapsle.⁹¹ Derimod er forståelsen af, at uddannelse skulle fremdyrke denne specifikke form for kultur tydelig, hvilket giver associationer til Schultz' humankapital-teori og OECD's rapport *Fostering Entrepreneurship* fra 1998.

I midten af 00'erne og frem herskede en politisk forståelse af, at Danmarks fremtidige konkurrenceevne var bundet op på entreprenørskab, hvilket blev legitimerende for økonomiske reformer såvel som for omstruktureringer i uddannelsessystemet. VK-regeringens dagsorden mødte opbakning fra begge sider af

---

86 Regeringen: *Et samfund med plads til det frie initiativ*, 5.

87 Regeringen: *Et samfund med plads til det frie initiativ*, 5.

88 Regeringen: *Et samfund med plads til det frie initiativ*, 9.

89 Undervisningsministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling: *Innovation, Entrepreneurship and a Culture of Independence*, 3.

90 Undervisningsministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling: *Innovation, Entrepreneurship and a Culture of Independence*, 9.

91 Danmarks Forskningsråd: *Det globale videnmarked*, 31.

det politiske spektrum og blev til dels videreført, da Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti i 2011 overtog magten.⁹² Dette indikerer, at entreprenørskabsbegrebet ville have fået tildelt politisk opmærksom uanset regeringens farve, men også, at VK-regeringen skubbede ekstra til begrebets udbredelse ved at tilskrive entreprenørskab en helt central betydning for Danmarks vækst i de gennemgået økonomiske- og uddannelsespolitiske policydokumenter. Daværende minister for videnskab, teknologi og udvikling Helge Sanders (V) formulering "fra tanke til faktura", der blev brugt flittigt i starten af 00'erne, opsummerer og udpensler sigende regeringens logik om, at uddannelse skulle føre til værdiskabelse.⁹³

I policydokumenterne og i den danske debat, hvor det danske erhvervsliv, tænketanke og konsulentvirksomheder var aktive, kan det konstateres, at entreprenørskab blev defineret som både en kultur, et indre personligstræk og en værdi. Fælles for disse brede definitioner var, at de alle byggede på en forventning om, at uddannelse ville kunne øge entreprenørskab. Det vidner om, at Schultz' humankapital-inspireret forståelse af entreprenørskab, der blev promoveret af især OECD, var blevet toneangivende i dansk politik, samtidig med at entreprenørskab, i tråd med McClellands forståelse, blev omtalt som et personlighedstræk.

Der tegner sig således et billede af entreprenørskabsbegrebets udbredelse, hvor både de akademiske discipliner og de transnationale organisationer har medvirket til at udbrede begrebet til Danmark. Begrebets indtog i Danmark kan spores tilbage til slutningen af 1980'erne i de akademiske discipliner, mens begrebet i løbet af 00'erne blev indlejret i en politisk dagsorden om øget vækst og optimering af den danske konkurrenceevne. Begrebets cirkulation på tværs af de forskellige videnssfærer illustreres på næste side af figur 3.

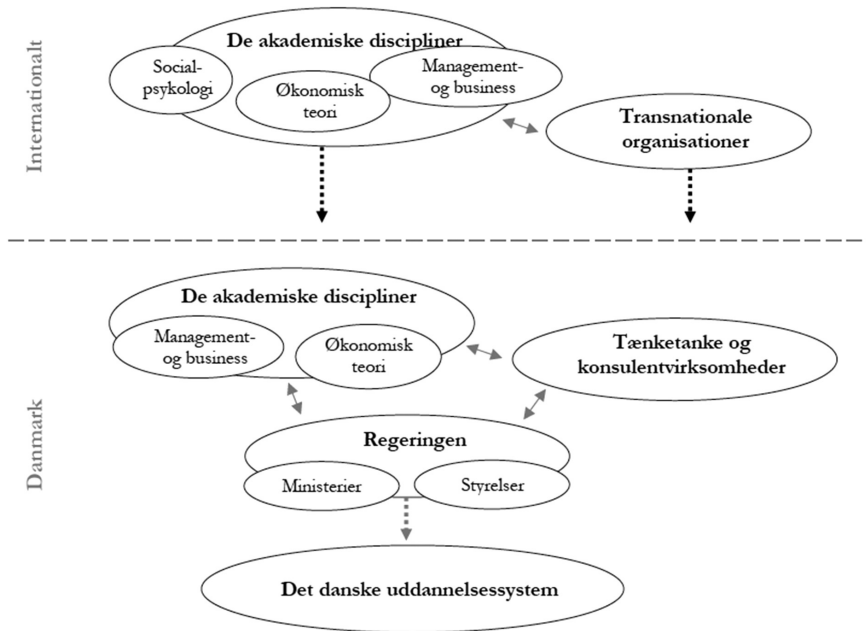
Det øgede uddannelsespolitiske fokus på begrebet og dermed entreprenørskabsbegrebets udbredelse til uddannelsessystemet var resultatet af VK-regeringens politik. VK-regeringen fulgte anbefalinger fra transnationale organisationer, danske konsulentvirksomheder og tænketanke og begyndte fra midten af 00'erne at fokusere på at implementere undervisning i entreprenørskab i hele det danske uddannelsessystem.

ENTREPRENØRSKAB UDBREDES SOM STYRENDE BEGREB FOR DET DANSKE UDDANNELSESSYSTEM

Til analysen af hvilke politiske forventninger, begrebet blev ladet med, da entreprenørskab blev udrullet i det danske uddannelsessystem, anvendes det tvær-

92 Se f.eks. Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse: *Danmark – Løsningernes Land*.

93 Formuleringen blev brugt af regeringen i både avisartikler såvel som policydokumenter, se f.eks.: *Berlingske Tidende* 30.6.2003, Helge Sander: "Kronik: Systemskiftet 1901 og 2001"; *Regeringen: Nye veje mellem forskning og erhverv – fra tanke til faktura*.

Figur 3: Illustration af entreprenørskabsbegrebets cirkulation, oversættelse og udbredelse i Danmark.

ministerielle policydokument, *Strategi for uddannelse i entreprenørskab*, der blev udarbejdet af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Undervisningsministeriet og Kulturministeriet i 2009.

I april 2005 nedsatte VK-regeringen Globaliseringsrådet, der med globaliseringsstrategien satte kursen for Danmarks fremtid i en verden karakteriseret af stigende international konkurrence.⁹⁴ Som opfølgning hertil udgav regeringen, efter chokket fra finanskrisen havde lagt sig, *Strategi for uddannelse i entreprenørskab* i 2009, der talte ind i tidens fokus på den øgede globalisering: "Globaliseringen giver Danmark muligheder, som vi skal udnytte for at fastholde vores position som et af verdens rigeste lande."⁹⁵ Rationalet med strategien var således at sikre Danmarks fremtidige konkurrenceevne i en globaliseret markedsøkonomi.⁹⁶

At strategien var en del af optimeringen af landets konkurrenceevne understreges af, at policydokumentet fremhævede Danmarks middelmådige placering i flere analyser om entreprenørskab som baggrund for udarbejdelsen af strategien: "Analyser viser dog, at Danmark stadig er et stykke efter de bedste lande,

94 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 367.

95 Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling m.fl. 2009: *Strategi for Uddannelse i Entrepreneørskab*, 5.

96 Ibid.

når det drejer sig [om] uddannelse i entreprenørskab.”⁹⁷ I policydokumentet specificeres det ikke, hvilke analyser der refereres til, men referencen til eksistensen heraf, styrker artiklens argument om, at det pres, der blev etableret af først de transnationale organisationer og dernæst af den hjemlige debat påvirkede og satte skub i udbredelsen af begrebet.

Strategien var således en del af omstillingen til en konkurrencestat, hvor ambitionen var at gøre Danmark til et af de lande med flest vækstiværksættere.⁹⁸ Ifølge dokumentet ville denne ambition betyde følgende: ”Overalt i samfundet skal vi være nytænkende og omsætte ideer og viden til værdi.”⁹⁹ Entreprenørskab gjaldt ikke længere om at skabe værdi i markedskonomen, som hos Schumpeter, men skulle gøre sig gældende *overalt* i samfundet, hvilket meget rammende afspejler den markedsliggørelse, som er central i det neoliberalistiske idékompleks.

I strategien blev det understreget, at uddannelsessystemet skulle facilitere denne samfundsændring ved at stimulere de studerende til at blive entreprenørielle: ”Uddannelse i entreprenørskab spiller en rolle på to områder: For det første skal det stimulere lysten til at blive entreprenøriel. (...) For det andet skal elever og studerendes *evner* til at blive mere entreprenørielle styrkes.”¹⁰⁰ Entreprenørskab blev flere steder i strategien anvendt som et tillægsord i form af ordet *entreprenøriel*, hvilket illustrerer strategiens brede definition, hvor entreprenørskab beskrives som en væremåde, der beror på flere evner.¹⁰¹ Strategiens brug af begrebet ligger i forlængelse af Schultz’ argument om, at entreprenørskab er evnen til at forbedre sin egen humankapital, men er også en udvidelse heraf, idet entreprenørskab ikke længere er én evne, men derimod en væremåde, der beror på flere evner. Hermed nærmer regeringens forståelse sig McClellands definition af entreprenørskab som et psykologisk træk.

Ifølge policydokumentet udgjorde værdiskabelse det overordnede karakteristikum for den entreprenørielle væremåde. Det fremgik af strategiens brede og tredelte definition, hvor værdiskabelse både blev beskrevet som skabelsen af noget nyt eller som forbedring af noget eksisterende.¹⁰² Regeringens forståelse blev uddybet i følgeteksten til definitionen: ”Uddannelse i entreprenørskab gør den enkelte i stand til at skabe værdi ved at starte nye aktiviteter eller forbedre eksisterende aktiviteter, ved at tænke selvstændigt, håndtere usikkerhed, identificere og udnytte muligheder, samt ved at sætte sig ambitiøse mål og nå dem.”¹⁰³

Strategiens beskrivelse af entreprenørskab giver en forståelse af, at en entreprenøriel handlemåde indebærer et konstant individuelt fokus på nyskabelse el-

---

97 Ibid., 7.

98 Ibid., 5.

99 Ibid.

100 Ibid., 8.

101 Ibid., 5, 8.

102 Ibid., 8.

103 Ibid.

ler optimering, herunder selvoptimering. Her ser vi, hvordan udbredelsen af entreprenørskab i uddannelsessystemet flugter med konkurrencestatens logikker, idet den entreprenørielle borgere skal agere ud fra en rationel kalkule af, hvor der kan skabes værdi. Det medfører en konstant optimering og effektivisering af samtlige menneskelige aktiviteter, hvor det var den politiske forventning, at effekten af den entreprenørielle væremåde ville optimere hele Danmarks konkurrenceevne.

I policydokumentets forståelse af entreprenørskab kan der spores elementer af Schumpeters entreprenør, som den kreative skaber af nye produkter på markedet, af Kirzners opportunistiske og reaktionsparate entreprenør og af McClellands forståelse af entreprenørskab som et psykologisk træk. Mens det er Schultz' forståelse af entreprenørskab som evnen til at forberede sin egen humankapital, eller med regeringens ord som evnen til at skabe værdi, der træder tydeligst frem. Ved inddragelsen af de historiske definitioner tydeliggøres det, at begrebets definition i policydokumentet er en diffus hybrid, der favner bredt, hvilket står i kontrast til regeringens meget konkrete forventning om, at implementering af entreprenørskab i uddannelsessystemet skulle medføre, at Danmark forblev et af verdens rigeste lande.¹⁰⁴

Uddannelsessystemets opgave var, ifølge regeringen, at "udvikle elever og studerendes evner til at handle entreprenørielt."¹⁰⁵ For at følge op på visionen blev der igangsat en række konkrete tiltag på hvert uddannelsestrin, der blandt andet indebar, at elevernes entreprenørielle kompetencer indgik i eksamen i ungdomsuddannelserne, mens der for de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne blev udviklet eksamensformer, der kunne dokumentere entreprenørielle kompetencer.¹⁰⁶ Regeringen fremhævede selv, at entreprenørskab i 2009 således var blevet et styrende begreb for uddannelsessystemet.¹⁰⁷ At der blev indført måling og testning af elevernes entreprenørielle kompetencer understreger, at begrebet i 2009 var blevet et afgørende buzzword for dansk uddannelsespolitik, men også, at udbredelsen af entreprenørskabsbegrebet var en del af udfoldelsen af en konkurrencestatslogik, der hvilede på et neoliberalt idékompleks.

Hvorfor blev entreprenørskab udbredt i det danske uddannelsessystem?

Strategi for uddannelse i entreprenørskab var VK-regeringens uddannelsespolitiske reaktion på den øgede globalisering, der fandt sted i 1990'erne og 00'erne. Denne reaktion fremstår som et ekko af budskabet i de transnationale organisationers publikationer og giver en indikation af, at udbredelsen af entreprenør-

---

104 Ibid., 5.

105 Ibid., 8.

106 Ibid., 12-13.

107 Ibid., 5.

skabsbegrebet ganske simpelt fandt sted på grund af globaliseringens nye markedsvilkår, hvor Danmark fulgte en vej til vækst udstykket af især OECD.

Dette er imidlertid en for ensidig og unuanceret forståelse af begrebets udbredelse. Som artiklen har vist, blev omfavnelsen af entreprenørskabsbegrebet af VK-regeringen koblet sammen med en politisk kritik af det danske økonomiske system og med beskrivelsen af nye opgaver for uddannelsessystemet. Udbredelsen af entreprenørskab blev en politisk farbar vej til at lancere en konkurrenceinspireret forståelse af statens rolle og ikke mindst en forståelse af, at borgerne skulle være entreprenørielle og udføre værdiskabende handlinger.

Policydokumenternes definitioner af entreprenørskab flugter ikke længere med Schumpeters tidsbegrænsede innovative handling, men giver konturerne af et borgerideal, hvor den enkelte, som forfatterne til *Pædagogikkens idéhistorie* udtrykker det, skal være "entreprenør for sin humankapital".¹⁰⁸ Ved at belønne de elever, der formår at optimere sine egne entreprenørielle evner, forstærker det danske uddannelsessystem, at entreprenørskab, som Dardot og Laval har fremhævet, har form af *self-government*.¹⁰⁹ At entreprenørskab kobles sammen med øget frihed i regeringens publikation, *Et samfund med plads til det frie initiativ*, fremstår således som et paradoks, da udbredelsen af entreprenørskab implicit indebærer udbredelsen af et bestemt rationelt reaktionsmønster.

Der er således tale om en markedsliggørelse af uddannelsessystemet, der ikke kun skal forstås som konsekvens af internationale begivenheder, men ligeledes skal forstås som et politisk valg om at fremme en konkurrencestatslig statsform gennem et pædagogiseret borgerideal. Entreprenørskab i uddannelsessystemet blev i løbet af 00'erne af de danske politikere udråbt til at være midlet, der skulle sikre en stærk konkurrenceevne og fremtidig vækst. Det leder til, at det ideal som Pedersen i *Konkurrencestaten* identificerede som "den opportunistiske personlighed" mere præcist og med empirisk belæg må beskrives som den entreprenørielle person.¹¹⁰ Et borgerideal der i høj grad er importeret fra de transnationale organisationers forståelser af entreprenørskab, og derefter uddannelsespolitisk er blevet modereret til den danske konkurrencestat. Artiklens empiriske undersøgelse af begrebet entreprenørskab har således substantieret, nuanceret og i nogen grad korrigeret historien om, hvordan den danske konkurrencestat blev udfoldet ved at belyse, hvordan et bestemt borgerideal blev formidlet, implementeret og ikke mindst pædagogiseret, idet entreprenørskab blev udrullet som styrende begreb for det danske uddannelsessystem.

---

108 Kristensen m.fl.: "Globalisering og livslang læring", 388.

109 Dardot og Laval: *The New Way of the World*, 111.

110 Pedersen: *Konkurrencestaten*, 188.

KONKLUSION

Gennem empirisk undersøgelse er det i artiklen blevet vist, at begrebet entreprenørskab kom til Danmark i slutningen af 1980'erne. Entreprenørskabsbegrebet blev udbredt til Danmark af de internationale akademiske discipliner, såvel som af de transnationale organisationer, OECD, Verdensbanken og EU-kommissionen, hvor de transnationale organisationer spillede en afgørende rolle i at fremme en specifik forståelse af entreprenørskab som en vækstskabende evne, der igennem uddannelse kunne og skulle læres af *alle*. I forlængelse heraf har artiklen argumenteret for, at den kritik, som de transnationale organisationer og de danske tænketanke og konsulentvirksomheder rettede mod Danmarks manglende fokus på entreprenørskab i uddannelsessystemet, medvirkede til, at begrebet blev centralt i VK-regeringens uddannelsespolitiske dagsorden i midten af 00'erne.

Der er i artiklen endvidere blevet argumenteret for, at begrebets udbredelse i løbet af 00'erne skal forstås som et resultat af VK-regeringens politiske reaktion på globaliseringen, hvor implementeringen af entreprenørskab i uddannelsessystemet blev italesat som midlet til at nå regeringens overordnede mål om fremtidig vækst. Regeringens definition af entreprenørskab som en specifik handle- og væremåde understøtter, at entreprenørskab blev udbredt og pædagogiseret i det danske uddannelsessystem, fordi begrebet indfanger et konkurrencestatligt borgerideal, der opfordrer til konstant optimering af egne evner og opmærksomhed på værdiskabelse. Begrebets indtog i det danske uddannelsessystem beror således på en betydningsmæssig forskydning, hvor begrebet har mistet den snævre økonomiske betydning Schumpeter tildelte det samtidigt med, at entreprenørskab stadig forstås som generatoren for økonomisk vækst.

I forlængelse heraf vil det være relevant for fremtidige undersøgelser at udvide nærværende artikels fokus og undersøge de beslægtede begreber innovation, entreprenør og iværksætteri. Det udvidede fokus på nærtbeslægtede begreber vil kvalificere og nuancere artiklens konklusioner og øge vores forståelse af de udviklinger, der driver og ændrer vores samfund.

PUBLICERET MATERIALE

- Andersen, Søren Kaj og Ove Kaj Pedersen (red.): *Konkurrencestaten og dens kritikere*, København: Jurist- og Økonomiforbundet, 2017.
- Burgin, Angus: "The Reinvention of Entrepreneurship". I Raymond Haberski Jr. og Andrew Hartman (red.): *American Labyrinth: Intellectual History for Complicated Times*, London: Cornell University Press, 2018, 163-180, doi: 10.7591/j.ctt21h4w2k.14.
- Carlsson, Bo, Pontus Braunerhjelm, Maureen McKelvey, Christer Olofsson, Lars Persson og Håkan Ylinenpää: "The Evolving Domain of Entrepreneurship Research", *Small Business Economics* 41 (4), 2013, 913-930, doi: 10.1007/s11187-013-9503-y.
- Centeno, Vera G.: "The Birth of the OECD's Education Policy Area". I Christian Ydesen (red.): *The OECD's Historical Rise in Education: The Formation of a Global Governing Complex*, Cham: Springer International Publishing AG, 2019, 63-82, doi: 10.1007/978-3-030-33799-5.
- Cerny, Philip G.: "Paradoxes of the Competition State: The Dynamics of Political Globalization", *Government and Opposition*, 32 (2), 1997, 251-274, doi: 10.1111/j.1477-7053.1997.tb00161.x.
- Christensen, Jens: *Entrepreneurship i vidensamfundet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2005.

- Danmarks Forskningsråd: *Det globale videnmarked – en udfordring for offentligt-privat samspil*. København: Forskningsministeriet, 2000.
- Dardot, Pierre og Christian Laval: *The New Way of the World: On Neoliberal Society*, New York: Verso, 2013.
- Drucker, Peter: *Innovation and Entrepreneurship*, New York: Routledge, 1985 [2015], doi: 10.4324/9781315747453
- Elkjær, Jørgen Ravn: "Entreprenørbegrebet", *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 130, 1992, 309-315.
- Elkjær, Jørgen Ravn: "Entreprenøren og foretageren i økonomisk teori", *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 126, 1988, 96-111.
- EU-Kommissionen: "Entrepreneurship Education in Europe: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning", *The Oslo Agenda for Entrepreneurship Education in Europe*, Oslo, October 26-27, 2006.
- Fonden for Entreprenørskab: *Entreprenørskab fra ABC til ph.d.*, Odense: Fonden for Entreprenørskab – Young Enterprise, 2012.
- Forskningsministeriet: *Innovative iværksættere - kompetence og kapital*, Arbejdsgruppen om innovative iværksættere og nyttiggørelse af forskningsresultater og opfindelser, København: Forskningsministeriet, 1996.
- Foucault, Michel: *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979*, New York: Palgrave Macmillan UK, 2008, doi: 10.1057/9780230594180
- Fyens Stifts Kongelig allene privilegerede Adresse-Avis og Avertissements-Tidende, 9.01.1810: <http://hdl.handle.net/109.3.1/uuid:d3a65143-3f44-4968-821f-fa8cb49fe790> (29.12.2019).
- Global Entrepreneurship Monitor: *National vurdering af iværksætteraktivitet, Danmark 1999*, Kolding: CESFO, Syddansk Universitet, 1999.
- Hébert, Robert og Albert Link: *A History of Entrepreneurship*, London: Routledge, 2009, doi: 10.4324/9780203877326
- Herlau, Henrik og Helge Tetzschner: *Fra jobtager til jobmager*, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 1995.
- Hermann, Stefan: *Et diagnostisk landkort over kompetenceudvikling og læring – pejlinger og skitser*, København: Danmark Pædagogiske Universitetsforlag, 2008.
- Hirsch, Joachim: *Der nationale Wettbewerbsstaat: Staat, Demokratie und Politik in globalen Kapitalismus*, Berlin: Edition ID-Archiv, 1995.
- Hoppe, Magnus: "Policy and Entrepreneurship Education", *Small Business Economics* 46 (1), 2016, 13-29, doi: 10.1007/s11187-015-9676-7.
- Hoppe, Magnus: "The Entrepreneurship Concept: A short introduction", *Högre Utbildning* 6 (2), 2016, 95-108.
- Illeris, Knud (red.): *Læring i konkurrencestaten – kapløb eller bæredygtighed*, København: Samfundslitteratur, 2014.
- Innovationsrådet: *Den danske strategi: Danmarks muligheder i det globale videnssamfund*. København: *Mandag Morgen* nr. 36, 2004.
- Iversen, Dorte Christiane: "Nyt dannelsesideal i kølvandet på entreprenørskabsparadigmet". I Anne Kirketerp og Linda Greve (red.): *Entreprenørskabsundervisning*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2001, 81-90.
- Jensen, Jacob og Niklas Olsen: "Hvad er neoliberalisme? – Redaktionelt forord", *Slagmark – Tidsskrift for Idéhistorie* 74, 2016, 9-22.
- Kirzner, Israel: *Competition and Entrepreneurship*, Chicago: University of Chicago Press, 1973, doi: 10.7208/chicago/9780226375489.001.0001
- Kjeldsen, John: *Bidrag til udvikling af en egentlig entreprenørteori*, Århus: Handelshøjskolen i Århus, 1991.
- Kompetencerådet: *Kompetencerådets rapport 1998*, København: Mandag Morgen Strategisk Forum, 1999.
- Kristensen, Catherina Juul og Søren Vøxted: "Indledning. Innovation og entreprenørskab". I Catherina Juul Kristensen og Søren Vøxted (red.): *Innovation & Entreprenørskab*, København: Hans Reitzels Forlag, 2011, 9-22.
- Kristensen, Jens Erik og Stefan Hermann: "Kompetenceudvikling – Psykologisk inderliggørelse på dåseform?", *Psyke & Logos*, 25 (2), 2004, 494-515.

- Kristensen, Jens Erik, Hans Siggaard Jensen og Ove Korsgaard: "Globalisering og livslang læring". I Ove Korsgaard, Jens Erik Kristensen og Hans Siggaard Jensen (red.): *Pædagogikkens idehistorie*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2017, s. 359-415.
- Kristensen, Jens Erik: "Viljen til innovation – en idehistorisk og samtidssdiagnostisk kommentar til tidens innovationstrang og – tvang", *KvaN* 32 (92), 2012, 54-72.
- Langergaard, Louise Li: "Entreprenøren som figur under neoliberalismen: Kapitalisme, individ og velfærdsorganisering", *Slagmark – Tidsskrift for Idéhistorie* 74, 2016, 159-174.
- Lund, Birthe: "The Enterprising Self: Innovationsevne og entreprenørskab i et dannelsesperspektiv", I Maziar Etemadi, Merete Wiberg, Michael Paulsen og Søren Harnow Klausen (red.): *Læring og Erkendelse*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2009, 109-136.
- Marcussen, Martin: *OECD og idéspillet: game over?*, København: Hans Reitzel, 2002.
- Marttila, Tomas: *The Culture of Enterprise in Neoliberalism: Specters of Entrepreneurship*, New York: Routledge, 2013, doi: 10.4324/9780203094693.
- McClelland, David C.: *The Achieving Society*, Princeton: Van Nostrand, 1961, doi: 10.1037/14359-000.
- Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse: *Danmark – Løsningernes Land*, København: Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse, 2012.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Undervisningsministeriet og Kulturministeriet: *Strategi for Uddannelse i Entreprenørskab*, København: Forsknings- og Innovationsstyrelsen, 2009.
- Mises, Ludwig von: *Human Action: A Treatise on Economics*, Auburn: The Ludwig von Mises Institute, 1998 [1949].
- Nielsen, Suna Løwe, Kim Klyver, Majbritt Evald og Torben Bager: *Entreprenørskab i teori og praksis: Paradokser i spil*, 1. udgave, Kolding: Iværksætterakademiet IDEA, 2009.
- OECD: *Fostering Entrepreneurship*, Paris: OECD, 1998, doi: 10.1787/20743653.
- OECD: *Life Long Learning for All*, Paris: OECD, 1996a.
- OECD: *OECD Reviews of Regulatory Reform: Regulatory Reform in Denmark*, Paris: OECD, 2000.
- OECD: *The Knowledge-based Economy*, Paris: OECD, 1996b.
- OECD: *Towards an 'enterprising' culture: A challenge for education and training*, OECD/CERI educational monograph no. 4. Paris: OECD, 1989.
- Olsen, Niklas: "The Mont Pélerin Society: neo-liberalismens fødsel og mutationer 1930-2000", *Kritik* 45 (206), 2012, 2-16.
- Olsen, Mark og Michael Peters: "Neoliberalism, Higher Education and the Knowledge Economy: From the Free Market to Knowledge Capitalism", *Journal of Education Policy* 20 (3), 2005, 313-345, doi: 10.1080/02680930500108718.
- Pedersen, Ove Kaj: "Konkurrencestaten og dens uddannelsespolitik – baggrund, intentioner og funktionsmåder". I Knud Illeris (red.): *Læring i konkurrencestaten – kapløb eller bæredygtighed*, København: Samfundslitteratur, 2014, 13-32.
- Pedersen, Ove Kaj: *Konkurrencestaten*, København: Hans Reitzel, 2011.
- Petersen, Jørn Henrik: "Plan og marked – marked eller plan?", *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 129, 1991, 84-97.
- Petersen, Jørn Henrik: *Fra Luther til Konkurrencestaten*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2016.
- Philipsen, Kristian: *Innovation: entreprenørskab og intraprenørskab*, Odense: PRAXIS – Nyt Teknisk Forlag, 2015.
- Rambøll Management: *Frontløberlande i den nye økonomi – Benchmarking af Danmark.com.*, Århus: PLS Rambøll Management, 2000.
- Rasmussen, Martin Bøje Møller: *Konkurrencestatsministeren: til forsvar for den danske konkurrencestat*, København: DJØF Forlag, 2019.
- Regeringen: *Better Education*, København: Undervisningsministeriet, 2002.
- Regeringen: *Et samfund med plads til det frie initiativ*, København: Schultz, 2003.
- Regeringen: *Nye veje mellem forskning og erhverv – fra tanke til faktura*, København, 2003.
- Robinson, Sarah og Per Blenker: "Tensions between Rhetoric and Practice in Entrepreneurship

- Education; an Ethnography from Danish Higher Education", *European Journal of Higher Education* 4 (1), 2014, 80–93, doi: 10.1080/21568235.2013.853621.
- Sarauw, Laura Louise: *Kompetencebegrebet og andre stileøvelser: Fortællinger om uddannelsesudviklingen på de danske universiteter efter universitetsloven 2003*. København: Københavns Universitet, 2011.
- Schmelzer, Matthias: *The Hegemony of Growth: The OECD and the Making of the Economic Growth Paradigm*, Cambridge: Cambridge University Press, 2016, doi: 10.1017/CBO9781316452035.
- Schultz, Theodore W.: "The Value of the Ability to Deal with Disequilibria", *Journal of Economic Literature*, 13 (3), 1975, 827–846.
- Schumpeter, Joseph A.: "*The Theory of Economic Development*", oversat af Redvers Opie, London: Transaction Publishers, 1983 [1911], doi: 10.4324/9781315135564.
- Undervisningsministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling: *Innovation, Entrepreneurship and a Culture of Independence in the Danish Education System*, København: Undervisningsministeriet, 2004.
- Verdensbanken: *Priorities and Strategies for Education: a World Bank Review*, Washington D.C.: The World Bank, 1995, doi: 10.1596/0-8213-3311-9.
- Verdensbanken: *World Development Report: The Challenge of Development*, New York: Oxford University Press, 1991.
- Ydesen, Christian og Karen Egedal Andreasen: "Koblinger mellem økonomi og uddannelse: et rids af dansk transnational uddannelseshistorie", *Educare* 1, 2019, 18-42, doi: 10.24834/educare.2019.1.2.
- Ydesen, Christian: *The OECD's Historical Rise in Education: The Formation of a Global Governing Complex*, Cham: Springer International Publishing AG, 2019, doi: 10.1007/978-3-030-33799-5.

CLARA LYNGHOLM MORTENSEN
 CAND.SOC. (SAMFUNDSFAG OG HISTORIE)
 ADJUNKT VED STENHUS GYMNASIUM
 MNR855@ALUMNI.KU.DK

ABSTRACT (EN)

The Prevalence of the Concept of Entrepreneurship in the Danish Education System and in Denmark

This article provides a historic perspective on the prevalence and spread of the concept of entrepreneurship in the Danish education system and in Denmark. The main argument is that the concept of entrepreneurship became widespread in the 00s as part of the political response to globalization by the Danish government, where the education system was tasked with cultivating an entrepreneurial behavior with the purpose to ensure Denmark's future competitiveness and growth. Through an empirical tracking of the concept in different sources, the article investigates how academic disciplines and transnational organizations transmitted a specific understanding of entrepreneurship as a tool for growth. This understanding was adopted by the Danish government and implemented in the education system after pressure from transnational organizations as well as Danish think tanks and consulting companies. This article argues that the con-

cept of entrepreneurship was spread as the concept encapsulates and promotes a citizen ideal that meets the growth imperative of the neoliberal competition state.